



19: העליה היתה ירידה מנכסים רוחניים



ללאומנות קיצונית כדי להתגבר על הפחדים

יש בציבור זה איים של גישה הומאניסטית סובלנית. שהם חשובים מאוד מבחינה איכותית, אך לא מבחינה כמותית. בודאי אין להטיל בציבור המיוזרחי כולו אשמה קולקטיבית של לאומנות קיצונית.

יתר על כן, רוב הדוברים המרכזיים של הפאשיזם, הלאומנות והקנאות הם רווקא אשכנזים. כזהו מאיר כהנא עצמו. כזהו רפאל איתן, המבקש להכניס את הערבים לבקבוק סגור, כמו ג'וקים מסוממים. התמיכה בתנועת התחייה באה בעיקרה מן הציבור האשכנזי, למרות נוכחותה של גאולה כהן הקולנית בה. מנחם בגין האשכנזי, שקרא ללוחמים הפלסטיניים, חיות דורגליות, אינו טוב בהרבה ממאיר כהן-אבידוב המיוזרחי, שקרא לנקר את העיניים ולרטש את הבטן של חשודים ערביים שלא הורשעו.

משה לוינגר וגושראמונים הם תופעה אשכנזית מובהקת. אך אין ספק שהמגמה הכללית של הציבור היהודי-המיוזרחי היא כיום ימינה, לעבר גישה ניצית, לאומנית ואנטי-ערבית קיצונית.

הניצים הבולטים ביותר במפלגת-העבודה הם כרום (אך לא כולם) מיוזרחיים, כמו שושנה ארבל-אלמולינו. הרוב הגדול של הציבור המיוזרחי מצביע בעד הליכוד. בתוך הליכוד הוא תומך בתנועת-החרות, ובתוך תנועת-החרות באיש קיצוני כמו אריאל שרון. בשנים האחרונות החלה הרליפה ממש לעבר מאיר כהנא. מה הן הסיבות לתופעה זו, הנראית היטב לעין בכל שידורי-טלוויזיה על המתרחש ברחובות ובשווקים? ההסבר הפשוט והשגור ביותר הוא גם הכובד ביותר. אין אמת בטענה שהיהודים המיוזרחיים שעלו ארצה מארצות-האיסלאם, זוכרים את נגישות הערבים ושונאים אותם בשל כך. היהודים הגרמניים, שנמלטו מפני המפלצת הנוראה ביותר בהיסטוריה של העת החדשה, אינם שונאים כרום את גרמניה ותרבותה. ואילו היהודים בארצות-האיסלאם לא סבלו מעולם מן הרדיפות שהיו מנת-חלקם של יהודי ארצות-הנצרות.

במצריים נהנו עד 1948 ממעמד מיוחד. בעיראק מילאו תפקידים חשובים בכל מערכות החיים, ולא סבלו מכל דיכוי עד לפוגרום שאירגנו הבריטים בכג'אד עם שובם לשם ב-1941. במארוקו נהנו מחסות רשמית של בית-המלוכה השריפי, ומצבם לא נפל במאומה מזה של אחיהם המוסלמים. כך היה גם בתוניסיה. בני הדור השני של העולים מארצות-ערב אינם זוכרים רבר מצב אבותיהם בארצות-מוצאם. הם ניוונים מתיאורים, שנולדו בארץ, כתוצאה מגורמים נפשיים וחברתיים שאינם לעניין.

אם כן, מהם הגורמים האמיתיים לגישתם של היהודים המיוזרחיים?

**במידה רבה, הגיונות של המיוזרחיים כלפי הערבים היא תוצאה ישירה של הגיונות האנטי-כנזית נגדם.**

כנזואם ארצה נאמר להם כי התרבות האירופית היא היחידה בעולם, שהם באו מארצות מפגרות, פרימיטיביות חסרות כל תרבות. כמו כל ציבור מדוכא ומושפל, אימץ גם ציבור זה לעצמו, כאופן תת-הכרתי, את הערכים של המרכא והמשפיל. הוא התחיל לבז לעצמו, למיכטא שבפניו, למוסיקה שלו, למורשתו התרבותית, שהורדה לדרגת "פולקלור".

מאחר שהיו אלה התרבות, המוסיקה והמיכטא של העולם הערבי, היה קל ונוח להעכיר את השינאה והכזו אל הערבים. מבחינה זו, שינאת-הערבים היא בעצם שינאה עצמית מוסווית.

נוספת על כך תיסמונת המוכרת היטב בכל ארץ שיש בה מיעוט לאומי. החלק המושפל והמופלה-לרעה של עמ'הרוב הוא יותר לאומני מאשר העילית החברתית של עם זה. הוא שונא את המיעוט המדוכא יותר מכל שאר שכבות עמ'הרוב. בארצות-הברית ידועה היטב תופעת "הרתע הלבן". כאשר הכושים המדוכאים הרימו ראש ותבעו את זכויותיהם, התייצבה בראש המתנגדים לכך השיכבה החברתית התחתונה של הלבנים — אותם הלבנים אשר העילית הלבנה קראה להם, כבז תהומי, "פסולת לבנה".

ללבנים המושפלים, העלובים והנעלבים, היה צורך חיוני להזדהות עם משהו, שייעניק להם ערך וחשיבות, מעמד וזהות.

הם מצאו את התרופה בהזדהות-יתר עם "הגזע הלבן". כל אחד מהם יכול היה להגיד לעצמו: "אני אמנם איש קטן, המרוויח משכורת עלובה בעבודה עלובה; כל לבן מבוסס שונא אותי ובו לי; אבל אני שייך לגזע העליון, אני לבן, אני אמריקאי אמיתי, שלא כמו הכושים הבזויים, בניה-העבדים, בני הגזע הנחות, הקופים שירדו מן העצים".

כאשר פעל מאיר כהנא כאגודת גון בירץ, נושאת דגל הגזענות הקיצונית וה"עליונות הלבנה", בודאי למד הרבה על תופעה זו. אותה התופעה עצמה קיימת כיום בכריטיניה, שם משגשגת "החזית הלאומית" הגזענית. היא נחלה השנה ניצחון מרשים בצרפת, שם השיגה התנועה הפאשיסטית ייצוג גדול בכחירות לפרלמנט האירופי.

היא קיימת בכל מקום שבו מצויה שיכבה מדוכאת ומוישפלת של עמ'הרוב לצד מיעוט לאומי.

ההזדמנות הגדולה שלו באה ב-1929, כאשר משבר כלכלי נורא הלם בגרמניה ובעולם כולו. חמישה מיליון גרמנים נפלטו במשבר זה מעבודתם. בשביל הגרמני, שחונך מילדותו לעבודה קשה, היה זה לא רק אסון חומרי, אלא גם רוחני. הוא איבד את כבודו העצמי, את תחושתו הגברית, את זכות-הקיום שלו. מול עיניו ראה את היהודים העשירים, שעברו על פניו במכוניות מהירות. היה קל לו להתפתות לדבריו של היטלר, שהיהודים גרמו לאסון. "כאשר הם יהודי ייתז מן הסכין, הכל יהיה יותר טוב..."

כך עלה היטלר לשילטון. לגבי היהודים המיוזרחיים, שנתלשו מארצותיהם עליירי התעמולה הציונית, ולא פעם בעזרת פצצות של מחתרת ציונית (כמו בכג'אד), העליה לארץ לא היתה רק מעבר גיאוגרפי. היא הורידה רבים מהם ממעמד אמיד למעמד הנחות ביותר. אמנם, זה קרה גם לפרופסורים הגרמניים שמכרו נקניקיות ברחובות תל-אביב. אך היה הבדל עצום אחד: הפרופסור הגרמני רכק בתרבותו והתגאה בה. הוא לא איבד את ביטחונו העצמי וכבודו העצמי. להיפך, הוא ראה בסבילו מעשה איריאליסטי נאצל.

היהודי המארוקאי או העיראקי שבא ארצה ירד מכל נכסיו התרבותיים. הוא זרק אל תוך הווי שבו הושפל על כל צעד ושעל, גם בעיני ילדיו ובעיני עצמו.

"תרבות", "מורשה", "ערכים" אינם מילים מופשטות. זהו הנוף הנפשי שבו גדל אדם, שבו הוא מוצא את ביטחונו העצמי, את זהותו. אדם שדברים אלה נלקחים ממנו לפתע, נשאר כאילו מרחף באוויר, או נטוש בנזף זר ומתנכר. הוא חי במצב של חרדה, של אי-ביטחון ואי-יודאות. הוא זקוק לחגורת-הצלה נפשית.

הלאומנות הקיצונית בכלל, והפאשיזם בפרט, מספקים לחסרי-הביטחון את החגורה הזאת. אמנם, זוהי חגורה כוזבת, אך היא נתפסת בליט ברירה.

הפאשיזם והגזענות הם תמיד עירייה-מיקלט של המפחדים וחסרי-הביטחון. מי שבוטח בעצמו, מי שמוכן להתמודד עם החיים בעין פקוחה, מי שמוסוגל להתגבר בעצמו על הפחדים שבלבו,



**מארי אנטואנט: המישטר איבד ביטחונו**

אינו זקוק לאמונת-הכל בעם-עליון ולשינאה לזהות למיעוטים ולעמים אחרים.

לאדם שביטחונו העצמי נגזל ממנו, המוצא את עצמו מופקר למוראות-החיים. החי בחרדה ובפחדים שאיני מסוגל להתמודד עימם, מספק הפאשיזם צרי ונחמה.

איש כזה יכול למצוא נחמה בהשתייכות לגזע-עליון נבחר-האל. כצריחות-הידרד למנהיג הכליכול הנישאי-מעם, בהתמוגות בפלוגת-סער גדולה וחזקה. ובעיקר: הוא יכול להכות אדם חלש ממנו — כושי, יהודי או ערבי — לענותו ולהתעלל בו. הפאשיזם הוא קב לאדם הנכה. בסופו של דבר הוא מתגלה תמיד כמישענת קנה רציין, הפוצעת את היד של מי שמנסה להשתמש בה.

**יכול לקרות אחרת**

אנשים כמו אריאל שרון ודויד לוי, גאולה כהן ורפאל איתן מבקשים לנצל תופעה זו עד תום, כדי לקדם את שאיפותיהם. מאיר כהנא החליט להפכה מנוף להקמת מישטר פאשיסטי מלא. האם זה מוכרח לקרות?

הדברים יכולים להתפתח גם אחרת. אמנם, התרופה לא תבוא כתוצאה מאמצעים חומריים בלבד, מפני שהבעיה בשלמותה, ואלי גם בעיקרה, אינה חומרית. התרופה גם אינה יכולה לבוא מבחוץ, עליירי קבוצות של אשכנזים בעלי רצון-טוב, שיגידו למיוזרחיים מה לעשות. התרופה יכולה לבוא רק מתוך הציבור המיוזרחי פנימה, בהתאישויות רוחניות ופוליטיות של הציבור הזה.

דור חדש של אינטליגנציה מיוזרחית יכול ליצור את הכלים

**מיקלט לנחותים ולכאומים**

די שהפאשיזם ישגשג, לא די לו כשיכבה עניה, החיה במצוקה ובהשפלה. הפאשיזם זקוק לשיכבה אשר ירדה מנכסיה, הרוחניים והחומריים.

היטלר שיגשג פעמיים, ותמיד נמצא של תהפוכה חברתית. כפעם הראשונה גבר כוחו ב-1923, כאשר עברה על גרמניה אינפלציה נוראה. בהעדר סידור-הצמדה, נמחקה מעל המפה החברתית שיכבה של אנשים מסודרים, שחסכו כל חייהם לעת זיקנתם. אלה מצאו את עצמם לפתע בעירום ונחוסר-כל, אמידים שהפכו עניים.

הדבר יצר תפיסה חברתית רבה, והיטלר חולל את הפיכת-הנפל שלו.